

Principii de adaptare

**LA ORDINEA
MONDIALĂ
ÎN SCHIMBARE**

Editura ACT și Politon

Str. Înclinată, nr. 129, Sector 5, București, România, C.P. 050202.
tel: 0723 150 590, e-mail: office@actspoliton.ro
www.actspoliton.ro

Principles for Dealing with the Changing World Order

Copyright © 2021 by Ray Dalio

Originally published by Simon & Schuster, Inc.

© 2024 Editura ACT și Politon pentru prezenta ediție românească

Traducător: **Diana-Maria Trăncuță**

Redactor: **Camelia Zara**

Tehnoredactor: **Teodora Vlădescu**

Coperta: **Alexandra Ilie**

Copyright Manager: **Andrei Popa**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DALIO, RAY

Principii de adaptare la ordinea mondială în schimbare / Ray Dalio; trad.: Diana-Maria Trăncuță. - București: ACT și Politon, 2024

ISBN 978-630-303-293-1

I. Trăncuță, Diana (trad.)

338

94

AVERTISMENT: Distribuirea, copierea sau piratarea în orice fel a acestei cărți nu este pedepsită numai prin lege, dar contravine și tuturor normelor și principiilor etice și sănătoase pe care un astfel de titlu le promovează. Ce fel de efect va avea energia pe care vreți să o transmiteți mai departe, dacă aceasta vine prin furt, ilegalitate și lipsă de respect față de autor și față de toți cei care au contribuit la crearea acestei cărți, astfel ca ea să ajungă la dumneavoastră? Împărtășiți cu ceilalți informațiile importante, valorile și lecțiile pe care le-ați aflat din acest material, într-un mod corect și responsabil.

RAY DALIO

**Principii de adaptare
LA ORDINEA
MONDIALĂ
ÎN SCHIMBARE**

Traducere din limba engleză de

Diana-Maria Trăncuță

ap!
act și politon

ALTE CĂRȚI DE RAY DALIO

*Principii**

Principles for Navigating Big Debt Crises

*Principii pentru succes***

* Carte apărută la Editura ap! (ACT și Politon), București, 2018; în original, *Principles: Life and work*. (n. red.)

** Carte apărută la Editura ap! (ACT și Politon), București, 2018; în original, *Principles for Success*. (n. red.)

**Nepoților mei și aceloră din generația lor care
vor lua parte la continuarea acestei povești:
fie ca Forța Evoluției să fie cu voi!**

MULȚUMIRI

Tuturor celor care m-au ajutat să învăț, fiecare dintre voi aveți recunoștința mea profundă pentru că mi-ați oferit informații de preț, pe care le-am putut pune la un loc pentru a scrie această carte. Dacă nu ar fi fost conversațiile pe care le-am avut, ideile pe care le-ați prezentat în scrierile voastre și relațiile și statisticile pe care le-ați scos din arhive, această carte nu ar fi existat. Unii dintre voi încă sunteți alături de noi, alții nu, dar, cu toții, sunteți prezenți în gândurile mele. Le sunt recunoscător în mod special lui Henry Kissinger, Wang Qishan, Graham Allison, Lee Kuan Yew, Liu He, Paul Volcker, Mario Draghi, Paul Kennedy, Richard N. Haass, Kevin Rudd, Steven Kryger, Bill Longfield, Neil Hannan, H.R. McMaster, Jiaming Zhu, Larry Summers, Niall Ferguson, Tom Friedman, Heng Swee Keat, George Yeo, Ian Bremmer și Zhiwu Chen.

De asemenea, vreau să le mulțumesc, printre alții, lui Peer Vries, Benjamin A. Elman, Pamelei Kyle Crossley, Sybil Lai, James Zheng Gao, Yuen Yuen Ang, Macabe Keliher, David Porter, Victor Cunrui Xiong, David Cannadine, Patriciei Clavin, Duncan Needham, Catherine Schenk și Steven Pincus, pentru părerile lor de valoare.

De asemenea, le sunt extrem de recunoscător celor care au ajutat la transformarea acestor concepte și scrieri într-o carte, un demers aproape la fel de dificil precum formularea lor. În primul rând, îi sunt recunoscător lui Mark Kirby pentru devotamentul, talentul și răbdarea lui neclintită. Totodată, le sunt recunoscător lui Michael Kubin, Arthur Goldwag și Phil Revzin, care au făcut observații utile cu privire la manuscris, și lui Jim Levine, agentul meu literar, precum și lui Jofie Ferrari-Adler, editorul meu, care a ajutat la crearea și lansarea acestei cărți.

În afară de aceștia, mai există mulți oameni, printre care Gardner Davis, Udai Baisiwala, Jordan Nick, Michael Savarese, Jonathan Bost, Stephen McDonald, Elena Gonzalez Malloy, Khia Kurtenbach, Alasdair Donovan, Floris Holstege, Anser Kazi, Chris Edmonds, Julie Farnie și Brian De Los Santos, care au contribuit semnificativ din culise – precum și toți oamenii de la Bridgewater, care, împreună, au creat cea mai uimitoare platformă de învățare.

CUPRINS

INTRODUCERE

15

PARTEA I

CUM FUNCȚIONEAZĂ LUMEA

1	Marele ciclu, în câteva cuvinte	37
2	Factorii determinanți	73
2	Determinanți – anexă	97
3	Marele ciclu al banilor, creditelor, datoriilor și activității economice	119
4	Valoarea schimbătoare a banilor	149
5	Marele ciclu al ordinii și dezordinii interne	167
6	Marele ciclu al ordinii și dezordinii externe	211
7	Investițiile în raport cu marele ciclu	237

PARTEA A II-A

CUM A FUNCȚIONAT LUMEA ÎN ULTIMII 500 DE ANI

8	Ultimii 500 de ani, pe scurt	263
9	Marele ciclu al ascensiunii și declinului Imperiului Olandez și al guldenului	285
10	Marele ciclu al ascensiunii și declinului Imperiului Britanic și lirei sterline	311
11	Marele ciclu al ascensiunii și declinului Statelor Unite și dolarului	351
12	Marele ciclu al ascensiunii Chinei și al renminbi	381
13	Relațiile și războaiele dintre SUA și China	443

PARTEA A III-A

VIITORUL

14	Viitorul	483
	Anexă: analiza computerizată a situației și perspectiveilor marilor puteri mondiale	533
	Glosar de termeni	569
	Despre autor	571

CHEI DE LECTURĂ

- Când am scris această carte, m-am tot gândit dacă să o scriu la modul exhaustiv sau mai degrabă concis, și până la urmă am optat pentru ambele variante, accentuând anumite pasaje pentru a crea o versiune de lectură mai rapidă. **Dacă preferi versiunea concisă, citește ce e scris cu font aldin și, dacă vrei să afli mai multe, totul se află la dispoziția ta.**
- Am vrut, totodată, să transmit anumite principii atemporale și adevăruri universale pentru a înfrunța cu brio realitatea, iar pe acestea ● ***le-am marcat cu o bulină roșie și le-am scris cu font italic.***
- În cazul unor subiecte, am simțit nevoia să menționez anumite detalii despre care am considerat că vor fi interesante pentru unii cititori, dar nu pentru toți, așa că le-am prezentat ca anexă la capitolul respectiv. Ești liber să le citești sau să treci peste ele.
- La finalul cărții, vei găsi un glosar care explică abrevierile folosite în unele tabele.
- În sfârșit, pentru ca această carte să nu devină mult prea lungă, găsești numeroase resurse suplimentare disponibile pe site-ul economicprinciples.org, printre care materiale de referință, citate, mai multe date cu privire la indecși etc.

INTRODUCERE

Vremurile care urmează vor fi radical diferite de cele pe care le-am trăit noi, dar similare cu multe perioade din istorie.

De unde știi asta? Fiindcă așa a fost întotdeauna.

În ultimii circa 50 de ani, pentru a mă ocupa cum trebuie de responsabilitățile mele, a fost nevoie să înțeleg cei mai importanți factori care determină succesul și eșecul țărilor și piețelor acestora. Am învățat că, pentru a anticipa și a gestiona situații pe care nu le-am întâlnit niciodată, trebuia să studiez cât mai multe cazuri istorice asemănătoare, ca să înțeleg mecanismele celor întâmplate. Acest studiu mi-a oferit principiile necesare pentru a mă ocupa corespunzător de ele.

În urmă cu câțiva ani, am observat mai multe evenimente importante, la care nu mai fusesem martor până atunci, dar care avuseseră loc de nenumărate ori în istorie. Mai cu seamă, am văzut confluința dintre datoriile uriașe și dobânzile zero sau aproape zero, care a dus la tipărirea la scară largă a banilor în cele trei mari monede de rezervă ale lumii; conflicte majore sociale și politice în unele țări, în special în Statele Unite, din cauza marilor discrepanțe de avere, politice și economice create în aproape un secol; și ascensiunea unei noi puteri mondiale (China), care pune la încercare puterea mondială actuală (SUA) și ordinea mondială existentă. Cea mai recentă perioadă asemănătoare a fost între anii 1930 și 1945. Acest lucru m-a îngrijorat foarte mult.

Știam că nu puteam să înțeleg ce se întâmplă sau să fac față celor ce aveau să urmeze dacă nu studiam perioadele similare din trecut, ceea ce a dus la studiul ascensiunii și declinului imperiilor,

rezervelor valutare și piețelor acestora. Cu alte cuvinte, pentru a înțelege ce se întâmplă în momentul de față și ce s-ar putea întâmpla în următorii câțiva ani, trebuia să studiez mecanismele din spatele cazurilor similare din istorie – de exemplu, perioada 1930-1945, ascensiunea și decăderea Imperiului Olandez și a celui Britanic, ascensiunea și decăderea dinastiilor chineze și altele.¹ Eram în mijlocul acestui studiu când a izbucnit pandemia de COVID-19, care a reprezentat încă unul dintre acele mari evenimente care nu s-au mai întâmplat în timpul vieții mele, dar se întâmplaseră de nenumărate ori înainte. Pandemiile din trecut au devenit parte din acest studiu și mi-au arătat că fenomenele surprinzătoare ale naturii – boli, foamete și potopuri – trebuie luate în considerare ca posibilități fiindcă, deși apar rar, au un impact mai puternic din toate punctele de vedere decât cele mai mari crize economice și războaie.

Studiind istoria, am descoperit că aceasta se desfășoară în cicluri de viață relativ bine definite, ca cele ale organismelor, care evoluează pe măsură ce fiecare generație face tranziția către următoarea. Ba chiar, istoria și viitorul omenirii pot fi privite ca un cumul al tuturor poveștilor de viață individuale care se scriu de-a lungul timpului. Am văzut aceste povești desfășurându-se ca o singură poveste atotcuprinzătoare, de la începutul istoriei consemnate până în zilele noastre, cu aceleași evenimente care se repetă, practic din aceleași motive, deși evoluția nu se oprește. **Văzând multe cazuri interconectate evoluând împreună, am identificat tiparele și relațiile de cauzalitate care le guvernează și, pe baza acestor informații, mi-am putut imagina viitorul. Aceste evenimente s-au petrecut de multe ori de-a lungul istoriei, fiind parte dintr-un ciclu de ascensiuni și decăderi ale imperiilor și celor mai multe aspecte ale acestora** – cum ar fi nivelul de educație, nivelul de productivitate, relațiile comerciale cu alte țări, armatele, sistemele monetare și alte piețe etc.

¹ Ca o clarificare, deși descriu aceste cicluri din trecut, nu sunt unul dintre oamenii care cred că ce s-a întâmplat în trecut se va repeta neapărat în viitor, fără a înțelege mecanismele de tip cauză-efect care produc schimbările. Obiectivul meu, mai presus de toate, este să descoperim împreună relațiile de cauzalitate și apoi să le folosim pentru a explora ceea ce ne-ar putea aștepta și să convenim asupra principiilor necesare pentru a înfrunta lucrurile în cel mai bun mod cu putință. (n. aut.)

Fiecare dintre aceste aspecte sau forțe s-au manifestat în cicluri și toate erau interconectate. De exemplu, nivelul de educație al unei națiuni i-a influențat nivelul de productivitate, care, la rândul lui, a influențat relațiile comerciale cu alte țări și, implicit, forța militară necesară pentru protejarea rutelor comerciale, toate acestea influențând moneda și alte piețe, iar efectele s-au răsfrânt asupra multor altor aspecte. Împreună, oscilațiile lor au compus ciclurile economice și politice pe parcursul multor ani – de exemplu, un imperiu sau o dinastie de succes putea avea un astfel de ciclu de 200 sau 300 de ani. **Toate imperiile și dinastiile pe care le-am studiat s-au ridicat și au decăzut urmând un Mare Ciclu clasic, care prezintă semne clare ce ne ajută să stabilim punctul în care ne aflăm în cadrul lui.**

Acest Mare Ciclu produce alternanțe între: 1) perioadele pașnice și de prosperitate, când creativitatea și productivitatea intense ridică mult standardul de viață, și 2) perioadele de criză economică, revoluție și război, când se duc multe lupte pentru putere și bani și sunt distruse multe averi, vieți și alte lucruri pe care le prețuim. Am observat că perioadele pașnice/creative au durat mai mult decât perioadele de criză/revoluție/război, de obicei fiind într-un raport de 5:1, așadar se poate spune că perioadele de criză/revoluție/război au fost perioade de tranziție între perioadele normale, pașnice/creative.

Deși perioadele pașnice/creative sunt cu siguranță mai plăcute pentru majoritatea oamenilor, toate aceste realități au scopul lor în continuarea evoluției, așadar, într-un sens mai larg, nu sunt nici bune, nici rele. Perioadele de criză/revoluție/război provoacă o mulțime de pagube, dar, asemenea furtunilor care curăță totul în calea lor, ele elimină punctele slabe și excesele (de exemplu, datoriile prea mari) și creează un nou început, sub forma unei întoarceri la fundamente mai sănătoase (chiar dacă este un început dureros). După soluționarea conflictului, se vede clar cine ce putere are și, fiindcă majoritatea oamenilor își doresc cu disperare pacea, se iau decizii care produc noi sisteme monetare, economice și politice – adică o nouă ordine mondială – și care favorizează următoarea perioadă pașnică/creativă. În cadrul acestui Mare Ciclu există alte cicluri. De exemplu, există cicluri ale datoriilor pe termen lung, care durează în jur de 100 de ani, și cicluri ale datoriilor pe

termen scurt, care durează în jur de opt ani. Ciclul datoriilor pe termen scurt cuprinde la rândul lui perioade mai lungi, prospere, de expansiune, care sunt întrerupte de perioade mai scurte de recesiune, iar în cadrul acestor cicluri există cicluri mai scurte și tot așa.

Înainte să ametești din cauza tuturor acestor cicluri, principala lucruri pe care vreau să-l subliniez este că, în momentul în care ciclurile se aliniază, plăcile tectonice ale istoriei se deplasează, iar viața tuturor oamenilor se schimbă considerabil. Aceste schimbări sunt uneori îngrozitoare, iar altele minunate. Cu siguranță, vor avea loc în viitor, iar majoritatea oamenilor nu le vor anticipa. Cu alte cuvinte, ● **alternanța condițiilor de la o extremă la alta în cadrul unui ciclu constituie norma, nu excepția.** S-a întâmplat rar ca, într-un secol, o țară să nu fie marcată de cel puțin o perioadă de dezvoltare/armonioasă/prosperă și de o perioadă de criză/război civil/revoluție, așa că ar trebui să ne așteptăm la ambele. Cu toate acestea, de-a lungul istoriei, majoritatea oamenilor au crezut (și continuă să creadă și astăzi) că viitorul va fi o versiune ușor modificată a trecutului recent. Acest lucru se datorează faptului că: ● **perioadele de dezvoltare considerabilă și perioadele de colaps, ca multe alte lucruri, au loc doar o dată în viață, așa că te iau prin surprindere dacă nu studiezi tiparele istoriei pe parcursul mai multor generații.** Fiindcă alternanțele între perioadele excelente și cele îngrozitoare tind să se petreacă la intervale mari de timp, ● **s-ar putea ca viitorul cu care ne vom confrunta să fie foarte diferit față de ce se așteaptă cei mai mulți oameni.**

De exemplu, tata și cei mai mulți dintre contemporanii lui, care au trecut prin Marea Criză Economică și al Doilea Război Mondial, nu și-au imaginat niciodată boomul economic postbelic, fiindcă era mai degrabă diferit decât asemănător cu ceea ce cunoșteau ei. Ținând cont de experiențele lor, înțeleg de ce nu s-au gândit să facă împrumuturi și să-și investească la bursă economiile câștigate cu greu, așa că e de înțeles de ce n-au profitat de pe urma boomului economic. Tot așa, înțeleg de ce, zeci de ani mai târziu, cei care au cunoscut numai perioade prospere finanțate prin îndatorare și n-au trăit niciodată perioade de criză și război au făcut împrumuturi mari pentru a specula și au considerat criza și războiul neverosimile. Același lucru se aplică și

banilor: după al Doilea Război Mondial, banii obișnuiau să fie „grei” (asociați cu aurul), până când guvernele i-au făcut „ușori” (moneda fiduciară), pentru a încuraja împrumuturile și a împiedica falimentele în anii '70. Drept urmare, la momentul când scriu aceste rânduri, majoritatea oamenilor cred că ar trebui să se împrumute și mai mult, deși istoria ne arată că împrumuturile și finanțarea prin îndatorare au dus la crize economice și la conflicte interne și externe.

Totodată, înțelegerea istoriei în acest mod ridică întrebări ale căror răspunsuri ne oferă indicii importante cu privire la cum va arăta viitorul. De exemplu, pe parcursul vieții mele, dolarul a fost moneda de rezervă a lumii, politica monetară a fost un instrument eficient pentru stimularea economiilor, iar democrația și capitalismul au fost privilegiate, la scară largă, drept sisteme politice și economice superioare. Oricine studiază istoria înțelege că **● niciun sistem de guvernare, niciun sistem economic, nicio monedă și niciun imperiu nu durează o veșnicie, și, totuși, aproape toată lumea e surprinsă și ruinată când acestea se prăbușesc.** Firește, m-am întrebat cum aș putea să-mi dau seama când intrăm într-o perioadă de criză/revoluție/război și cum să trec cu bine de ele. Datorită faptului că responsabilitatea mea profesională este să protejiez averea indiferent de împrejurări, a trebuit să dezvolt o înțelegere și o strategie care să funcționeze pe parcursul istoriei, inclusiv în astfel de vremuri dezastruoase.

Scopul acestei cărți este să transmit mai departe ceea ce am învățat, informații care m-au ajutat și care cred că te-ar putea ajuta și pe tine. Ți le pun la dispoziție, ca să reflectezi la ele.

CUM AM ÎNVĂȚAT SĂ ANTICIPEZ VIITORUL STUDIIND TRECUTUL

Deși ar putea părea ciudat că un manager de investiții care trebuie să ia decizii privind investițiile în intervale scurte de timp acordă atât de multă atenție istoriei pe termen lung, experiența m-a învățat că am nevoie de această perspectivă. Abordarea mea nu este una academică, creată în scopuri științifice, ci una foarte practică, pe care o urmez pentru a-mi face bine treaba. Domeniul în care activez mă obligă să înțeleg

mai bine decât competiția ce este probabil să se întâmple cu economiile, așa că, timp de circa 50 de ani, am analizat îndeaproape cele mai mari economii și piețele lor – precum și contextul lor politic, dat fiind că acesta le influențează pe ambele – și am încercat să le înțeleg mecanismele îndeajuns de bine încât să mizez pe ele. Din anii în care m-am luptat cu piețele și am încercat să formulez principii pentru a ieși învingător, am învățat că ● ***abilitatea unui om de a anticipa și a face față cu brio viitorului depinde de înțelegerea relațiilor de cauzalitate care produc schimbări, iar abilitatea de a înțelege aceste relații de cauzalitate vine din studierea modului în care ele s-au schimbat în trecut.***

Am ajuns la această abordare după ce am învățat pe pielea mea că cele mai mari greșeli din carieră le-am făcut din cauză că am ratat mișcările majore de pe piață, care nu se mai întâmplaseră în timpul vieții mele, dar care avuseseră loc de multe ori înainte. Pentru mine, prima dintre aceste mari surprize a fost în 1971, pe când aveam 22 de ani și făceam un stagiu la Bursa de Valori din New York. Îmi plăcea mult, fiindcă era un joc dinamic în care se făceau și se pierdeau bani în ringul bursier, cu oameni cărora le plăcea să se distreze – într-atât încât brokerii se împușcau cu pistoale cu apă chiar acolo în sala de tranzacționare. Eram absorbit de acest joc de a urmări marile evenimente din lume și de a paria pe cum aveau să influențeze piețele. Uneori, lucrurile deveneau dramatice.

Într-o seară de duminică, pe 15 august 1971, președintele Richard Nixon a anunțat că Statele Unite își retrăgeau promisiunea de a converti dolari în aur. În timp ce ascultam discursul lui Nixon, mi-am dat seama că guvernul american își încălca o promisiune și că banii, așa cum îi știam noi, nu mai existau. Mi-am zis că asta nu putea fi de bun augur. Așa că, luni dimineață, am intrat în sala de tranzacționare așteptându-mă la un haos total cauzat de prăbușirea acțiunilor. Haosul era, dar nu de genul celui la care mă așteptam eu. În loc să cadă, piața de capital crescuse cu aproape patru procente, în vreme ce dolarul se prăbușea. Am fost șocat. Asta pentru că nu mai fusesem martorul unui devalorizări a monedei. În zilele următoare, am cercetat istoria și am descoperit că mai existaseră multe situații în care moneda se

devalorizase, cu efecte similare asupra bursei de valori. Studiind și mai în amănunt, am înțeles de ce, și am aflat un lucru util care avea să mă ajute de nenumărate ori în viitor. A fost nevoie de alte câteva surprize dureroase de acest fel ca să-mi intre în cap că trebuia să înțeleg toate schimbările economice majore și de piață care avuseseră loc în ultimii 100 și ceva de ani, în toate țările importante.

Cu alte cuvinte, dacă un eveniment mare și important a avut loc în trecut (precum Marea Criză Economică), nu puteam garanta că nu avea să se întâmple și în timpul vieții mele, așa că a trebuit să-mi dau seama de mecanismele prin care apăruse, ca să fiu pregătit să-i fac față. Pe parcursul cercetării mele, am descoperit că au existat multe situații cu evenimente similare (de exemplu, crize economice) și că, studiindu-le, așa cum un medic studiază numeroase cazuri ale unei anumite boli, dobândeam o înțelegere mai profundă a modului lor de desfășurare. Le-am studiat prin prisma experienței mele atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ, discutând cu experți de seamă, citind cărți bune și analizând statistici și arhive împreună cu excelenta mea echipă de cercetare.

În urma acestui proces de învățare, s-a desprins imaginea clară a unei secvențe arhetipale a modului în care se produce ascensiunea și declinul bogăției și puterii. Arhetipul mă ajută să înțeleg relațiile de cauzalitate care determină evoluția acestor procese. Grație acestui șablon arhetipal specificat, pot studia deviațiile de la el, ca să încerc să le explic. Apoi, transform aceste modele mintale în algoritmi, atât pentru a monitoriza condițiile cu privire la arhetipurile mele, cât și pentru a lua decizii în funcție de ele. Astfel, reușesc să înțeleg mai bine relațiile de cauzalitate, într-atât încât să pot formula reguli de luare a deciziilor – de exemplu, principii pentru a înfrunta realitatea cu care mă confrunt – sub forma unor enunțuri de tipul „dacă/atunci” – adică, dacă se întâmplă X, atunci pariază pe Y. După care, observ evenimentele concrete desfășurându-se în funcție de acest tipar și îmi dau seama la ce să ne așteptăm. Fac aceste lucruri într-un mod foarte sistematic, alături de partenerii mei de la Bridgewater Associates. Dacă evenimentele se desfășoară conform așteptărilor noastre, continuăm să mizăm pe ceea ce urmează să se întâmple de obicei; dacă evenimentele încep

să devieze de la șablon, încercăm să înțelegem de ce și să ne ajustăm planul de acțiune. Acest proces m-a ajutat atât să înțeleg secvențele majore de tip cauză/efect care determină evoluția evenimentelor, cât și să adopt o atitudine umilă. Fac asta neîncetat și voi continua să o fac până la sfârșitul vieții mele, așadar, ceea ce citești este un proiect în lucru.²

ACEASTĂ ABORDARE INFLUENȚEAZĂ MODUL ÎN CARE VĂD TOTUL

Faptul că văd evenimentele în acest fel m-a ajutat să nu mai fiu prins în vârtejul de lucruri care se năpustesc asupra mea, ci să mă ridic deasupra lor și să le văd tiparele din timp.³ Cu cât puteam înțelege mai multe lucruri asemănătoare în acest mod, cu atât vedeam mai clar cum se influențează reciproc – de exemplu, cum ciclul economic conlucrează cu cel politic – și cum interacționează pe perioade mai lungi de timp.

Cred că motivul pentru care, de obicei, oamenii nu-și dau seama de marile momente de evoluție care se apropie este acela că ei cunosc numai frânturi din ceea ce se întâmplă. Suntem ca niște furnici, preocupate să cărăm firimituri în scurta noastră existență, în loc să avem o perspectivă mai amplă a tiparelor și ciclurilor generale, a lucrurilor importante interconectate care le determină, a poziționării noastre în cadrul acestor cicluri și a ce e probabil să

² De exemplu, am urmat această abordare în ceea ce privește ciclurile datoriilor, fiindcă a trebuit să mă confrunt cu multe în ultimii 50 de ani și ele reprezintă cea mai importantă forță ce produce marile schimbări din economii și piețe. Dacă te interesează șablonul meu pentru a înțelege marile crize provocate de datorii și a vedea toate situațiile care le creează, poți descărca gratuit cartea *Principles for Navigating Big Debt Crises*, de pe site-ul economicprinciples.org sau ți-o procuri în format tipărit, din librării sau online. Am studiat multe evenimente importante urmând această abordare (de exemplu, crize, hiperinflații, războaie, crize privind balanța de plăți etc.), de obicei fiindcă am fost obligat să înțeleg lucruri neobișnuite care păreau să germineze în jurul meu. Datorită acestei perspective, compania Bridgewater a trecut cu bine de criza financiară din 2008, în vreme ce alte companii s-au găsit în impas. (n. aut.)

³ Folosesc această abordare în aproape toate activitățile mele. De exemplu, pentru a-mi construi și a-mi conduce afacerea, a trebuit să înțeleg cum gândesc oamenii și să învăț anumite principii pentru a gestiona cum trebuie aceste realități, și am făcut asta utilizând aceeași abordare. Dacă te interesează ce am învățat despre aceste aspecte care n-au legătură cu economia și cu piețele de capital, am explicat totul în cartea mea *Principii*, care este gratuită în aplicația pentru iOS/Android numită *Principles in Action* sau de vânzare în librării. (n. aut.)

se întâmplă. Dobândind această perspectivă, am ajuns să cred că, de-a lungul istoriei, există doar un număr limitat de tipuri de personalitate⁴, care urmează un număr limitat de drumuri, ceea ce le conduce să se ciocnească de un număr limitat de situații, care produc un număr limitat de povești ce se repetă cu timpul. Singurele lucruri care se schimbă sunt hainele pe care le poartă personajele, limbile pe care le vorbesc și tehnologiile pe care le folosesc.

STUDIUL DE FAȚĂ ȘI CUM AM AJUNS SĂ-L FAC

Un studiu a dus la altul și, ulterior, la studiul de față. Mai exact:

- **Studiind ciclul banilor și al creditelor pe parcursul istoriei, am înțeles ciclul datoriilor pe termen lung și al piețelor de capital (care durează, de obicei, în jur de 50 până la 100 de ani), ceea ce m-a făcut să privesc ce se întâmplă acum într-un mod foarte diferit decât dacă nu aveam această perspectivă.** De exemplu, ratele dobânzilor au ajuns la 0%, iar băncile centrale au tipărit bani și au cumpărat active financiare ca răspuns la criza financiară din 2008. Am studiat același fenomen din anii '30, ceea ce m-a ajutat să înțeleg cum și de ce faptul că băncile centrale au tipărit mulți bani și au creat credite/datorii în urmă cu 90 de ani a făcut să crească prețul activelor financiare, ceea ce a mărit decalajul dintre bogați și săraci și a dus la o perioadă marcată de populism și conflict. Acum, în epoca post-2008, vedem în joc aceleași forțe.
- În 2014, am vrut să estimez rata de creștere economică în mai multe țări, fiindcă era important pentru deciziile noastre privind investițiile. Am folosit aceeași abordare, adică am studiat multe cazuri similare ca să descopăr factorii-cheie ai dezvoltării și să stabilesc indicatori atemporal și universali, pentru a anticipa ratele de creștere economică ale țărilor pe o perioadă de 10 ani. Pe parcursul acestui proces, am înțeles mult mai bine de ce anumite țări o duceau

⁴ În cartea *Principii*, prezint perspectiva mea asupra acestor modalități de gândire diferite. Nu le voi descrie aici, dar le găsești acolo dacă ești interesat. (n. aut.)

bine, iar altele, nu. Am integrat acești indicatori în măsurătorile și ecuațiile pe care le foloseam (și încă le folosim), ca să facem estimări pe o perioadă de 10 ani pentru cele mai mari 20 de economii ale lumii. Pe lângă faptul că ne-a fost util, mi-am dat seama că acest studiu îmi putea ajuta pe decidenții politicilor economice, deoarece, văzând aceste relații de cauzalitate atemporale și universale, știau că, dacă schimbau X, în viitor obțineau efectul Y. Am văzut, de asemenea, cum acești indicatori economici pe 10 ani (cum ar fi calitatea educației și nivelul de îndatorare) se înrăutățeau în Statele Unite, în comparație cu marile țări emergente precum China și India. Acest studiu se numește „Productivity and Structural Reform: Why Countries Succeed and Fail, and What Should Be Done So Failing Countries Succeed” („Productivitatea și reforma structurală: de ce țările prosperă și se prăbușesc și ce ar trebui făcut pentru ca țările falimentare să prospere”). (Acest studiu, ca și celelalte menționate, este disponibil gratuit pe site-ul economicprinciples.org.)

- La scurt timp după alegerea lui Trump, în 2016, pe fondul accentuării tot mai evidente a populismului în țările dezvoltate, am început un studiu intitulat: „Populism: The Phenomenon” („Populismul: fenomenul”). Mi s-a demonstrat astfel că discrepanțele de avere și valori au dus la conflicte politice și sociale grave în anii '30, similare cu cele de acum. De asemenea, mi-a arătat cum și de ce populiștii de stânga și populiștii de dreapta sunt mai naționaliști, militariști, protecționiști și conflictuali – și la ce duc astfel de abordări. Am văzut cât de puternic poate deveni conflictul dintre stânga și dreapta economică/politică și impactul considerabil pe care îl are acesta asupra economiilor, piețelor, averii și puterii, ceea ce m-a făcut să înțeleg mai bine evenimentele din trecut și prezent.
- În urma acestor studii și din observarea a numeroase lucruri care se întâmplau în jurul meu, mi-am dat seama că în America existau decalaje foarte mari privind situația economică a cetățenilor, dar care nu se vedeau din cauză că se acorda atenție numai mediilor economice. Așa că am împărțit economia în cvintile, analizând primii 20% din oamenii cu cele mai mari venituri, apoi următorii 20%, și așa mai departe, până la ultimii 20%, analizând inclusiv situațiile

individuale ale acestor categorii de persoane. De aici au rezultat două studii. În „Our Biggest Economic, Social, and Political Issue: The Two Economies – The Top 40% and the Bottom 60%” („Cea mai mare problemă economică, socială și politică a noastră: Cele două economii – primii 40% și ultimii 60%”), am văzut diferențele dramatice dintre cei care „au” și cei care „nu au”, lucru care m-a ajutat să înțeleg polaritatea și populismul pe care le vedeam intensificându-se. Aceste descoperiri, precum și contactul direct pe care eu și soția mea îl aveam, grație muncii ei caritabile, cu realitatea acestor antagonisme financiare și de oportunități în comunitățile și școlile din Connecticut, au dus la cercetarea care s-a transformat într-un studiu intitulat: „Why and How Capitalism Needs to Be Reformed” („De ce și cum trebuie reformat capitalismul”).

- În același timp, în numeroșii ani în care am făcut tranzacții internaționale și am analizat celelalte țări, am văzut întâmplându-se schimbări economice și geopolitice uriașe la nivel global, mai ales în China. **Vizitez China de 37 de ani și am norocul să mă fi familiarizat cu mentalitatea principalilor decidenți politici privind economia și nu numai. Acest contact direct m-a ajutat să observ de aproape raționamentul din spatele acțiunilor acestora, ceea ce mi-a adus avantaje deosebite.** Este o realitate de netăgăduit că acești oameni au transformat China într-un competitor efectiv al Statelor Unite în ce privește producția, comerțul, tehnologia, geopolitica și piețele de capital internaționale, așadar, modul prin care au reușit să facă asta trebuie analizat și înțeles fără să fim părtinitori.

Cel mai recent studiu al meu, pe care se bazează această carte, a apărut datorită nevoii de a înțelege trei mari forțe care nu se manifestaseră în timpul vieții mele și întrebările pe care le ridică:

1. **Ciclul datoriilor pe termen lung și al piețelor de capital: niciodată în viața noastră ratele dobânzilor nu s-au aflat la un nivel atât de scăzut sau negativ ca în momentul scrierii acestor rânduri. Valoarea activelor monetare și a datoriilor este pusă sub semnul întrebării de cadrul cererii**

și al ofertei. În 2021, datorii de peste 16 trilioane au avut o rată negativă a dobânzii și, în curând, o nouă datorie suplimentară extraordinar de mare va trebui să fie vândută pentru a finanța deficitele. Acest lucru se întâmplă în același timp în care obligații enorme de contribuție la pensii și la sistemul de sănătate se prefigurează la orizont. Aceste împrejurări m-au făcut să-mi pun niște întrebări interesante. În mod firesc, m-am întrebat de ce ar vrea cineva să mențină datoriile la o rată negativă a dobânzilor și cât ar mai putea să scadă acestea. M-am întrebat, de asemenea, ce se va întâmpla cu economiile și piețele când nivelul dobânzilor nu va mai putea scădea și cum ar putea fi stimulative băncile centrale când următoarea recesiune va veni inevitabil. Vor tipări mai mulți bani, făcând să le scadă valoarea? Ce s-ar întâmpla dacă moneda în care este exprimată datoria se va prăbuși, în contextul unui nivel scăzut al ratei dobânzilor? La rândul lor, aceste întrebări m-au făcut să mă întreb ce ar face băncile centrale dacă investitorii ar fugi de datoriile exprimate în principalele rezerve valutare ale lumii (de exemplu, dolarul, euro și yenul), ceea ce ar fi de așteptat dacă banii care le sunt rambursați se vor devaloriza, iar ratele dobânzilor vor fi scăzute.

O monedă de rezervă reprezintă o monedă acceptată la nivel global pentru tranzacții și economii. Țara care tipărește principala monedă a lumii (în prezent, Statele Unite, dar vom vedea că acest lucru s-a schimbat de-a lungul istoriei) se află într-o poziție extrem de puternică, iar datoriile care sunt denominate în moneda de rezervă a lumii (în prezent, datoriile în dolari) constituie componenta de bază a piețelor de capital și a economiilor mondiale. De asemenea, toate monedele de rezervă din trecut au încetat să mai fie monede de rezervă la un moment dat, acest lucru ducând de multe ori la un final dramatic pentru țările care s-au bucurat de acest privilegiu. Așadar, am început să mă întreb când și de ce dolarul nu va mai fi principala monedă de rezervă a lumii, cu ce ar putea fi înlocuit și cum va schimba acest lucru lumea pe care o știm.

2. **Ciclul ordinii și dezordinii interne: în prezent, discrepanțele de avere, de valori și de ideologii politice sunt mai mari ca niciodată în viața mea.** Studiind anii '30 și alte epoci anterioare, când polarizarea era la cote la fel de înalte, am descoperit că tabăra care are câștig de cauză (adică, stânga sau dreapta) va avea un impact foarte mare asupra economiilor și piețelor. Așadar, a fost firesc să mă întreb unde vor duce decalajele din prezent. Studiind istoria, am învățat că **atunci când discrepanțele de avere și de valori sunt mari și există o recesiune economică, este posibil să aibă loc multe conflicte pentru împărțirea puterii.** Cum vor interacționa oamenii și decidenții politici la următoarea criză economică? Acest subiect m-a preocupat în mod special din cauza constrângerilor asupra capacităților băncilor centrale de a reduce ratele dobânzilor îndeajuns încât să stimuleze economia. Pe lângă faptul că aceste instrumente tradiționale sunt ineficace, tipărirea banilor și cumpărarea activelor financiare (în prezent denumită „relaxare cantitativă”*) sporesc ulterior decalajul între averi, deoarece cumpărarea activelor financiare crește și prețul lor, ceea ce este în avantajul bogaților, care dețin mai multe active financiare decât săracii. Unde va duce acest lucru în viitor?
3. **Ciclul ordinii și dezordinii externe: pentru prima oară în viața mea, Statele Unite se confruntă cu o putere rivală adevărată. (Uniunea Sovietică a fost doar un rival militar, niciodată unul important din punct de vedere economic.) China, în schimb, rivalizează cu Statele Unite în majoritatea domeniilor și devine tot mai puternică, într-un ritm rapid.** Dacă această tendință se va menține, China va deveni mai puternică decât Statele Unite în cele mai importante domenii care fac un imperiu să devină dominant. Sau, cel puțin, va fi un competitor de seamă. Am observat îndeaproape ambele țări în cea mai mare parte a vieții mele și înțeleg acum de ce apar tot mai multe conflicte, mai ales în domeniile comerțului, tehnologiei, geopoliticii, capitalului și în ideologiile

* Quantitative easing, în lb. engl. (n. red.)

economice/politice/sociale. Nu pot să nu mă întreb cum se vor desfășura aceste conflicte și care vor fi schimbările în ordinea mondială ce vor rezulta în urma lor în anii următori, și ce efecte vor avea asupra noastră, a tuturor.

Pentru a dobândi perspectiva de care aveam nevoie cu privire la acești factori și la ce ar putea să însemne intersectarea lor, am studiat ascensiunea și declinul tuturor imperiilor importante și monedelor acestora din ultimii 500 de ani, concentrându-mă îndeosebi asupra celor trei principale: Imperiul American și dolarul american, care sunt cele mai importante în prezent; Imperiul Britanic și lira sterlină, care au fost cele mai importante înainte de asta; și Imperiul Olandez și guldenul olandez, înainte de asta. Am analizat, într-un mod mai general, și următoarele șase imperii importante, chiar dacă acestea au fost mai puțin dominante din punct de vedere financiar: Germania, Franța, Rusia, Japonia, China și India. Dintre acestea șase, cea mai mare atenție am acordat-o Chinei, căreia i-am studiat istoria începând cu anul 600, deoarece: 1) China a jucat un rol important de-a lungul istoriei, 2) este importantă acum și probabil va deveni și mai importantă în viitor și 3) oferă multe exemple de dinastii care au ajuns la putere și au decăzut, ceea ce m-a ajutat să înțeleg mai bine tiparele și forțele din spatele lor. În aceste cazuri, am înțeles mai bine că și alte influențe, în special tehnologia și fenomenele naturii, au jucat roluri însemnate.

În urma analizării tuturor acestor cazuri de-a lungul imperiilor și epocilor, am văzut că marile imperii au rezistat aproximativ 250 de ani, plus sau minus 150 de ani, iar ciclurile majore ale datoriiilor economice și politice din vremea lor au durat între 50 și 100 de ani. Studiind cum s-au desfășurat în mod individual aceste ascensiuni și declinuri, am înțeles cum au avut loc în general la modul arhetipal, iar ulterior am putut studia diferențele dintre ele și cauzele acestora. Am învățat foarte multe făcând asta. Acum, misiunea mea e să încerc să-ți transmit aceste informații.

Dacă analizezi evenimentele mult prea îndeaproape sau privești situațiile în ansamblu și nu în particular, poți scăpa din vedere aceste cicluri. Aproape toată lumea vorbește despre ce se întâmplă în prezent,

Însă nimeni nu vorbește despre aceste cicluri importante, chiar dacă ele constituie cei mai importanți factori care au dus la evenimentele din prezent. Când analizezi imaginea de ansamblu sau mediile, nu observi cazurile individuale de ascensiune și declin, care sunt mult mai importante. De exemplu, dacă te uiți la o medie pe bursa de valori (de exemplu, indicele bursier S&P 500), fără să iei în considerare companiile individuale, vei scăpa din vedere un lucru important, și anume că aproape toate situațiile individuale care creează media au o evoluție ce presupune nașterea, creșterea și sfârșitul. Dacă ai fi trecut printr-o astfel de situație, ai fi avut parte de o cursă nebunească spre succes, urmată de o cursă nebunească spre eșec, dacă nu cumva ți-ai fi diversificat și reechilibrat investițiile (cum face S&P pentru crearea indicelui), sau ai fi anticipat perioadele de creștere și cele de declin înaintea mulțimii, pentru a reuși să faci mutări bune. Prin „mutări” nu mă refer doar la schimbarea poziției pe piață – în cazul ascensiunii și declinului imperiilor, vreau să spun „mutări” în aproape toate aspectele vieții, inclusiv schimbarea locuinței.

Astfel, ajungem la următorul punct: ● ***pentru a vedea imaginea de ansamblu, nu te poți concentra asupra detaliilor.*** Deși voi încerca să descriu cu acuratețe această imagine mare și cuprinzătoare, nu o pot reda într-un mod precis. Tot așa, pentru ca tu să o vezi și să o înțelegi, nu poți încerca să o faci într-un mod precis. Asta deoarece analizăm cicluri și evoluții mega-macro pe perioade foarte lungi de timp. Pentru a le vedea, trebuie să dai la o parte amănunțele. Desigur, când detaliile sunt importante, lucru care se întâmplă des, va trebui să revenim de la imaginea foarte mare și inexactă, la una mai detaliată.

Privind la ce s-a întâmplat în trecut din această perspectivă mega-macro, îți vei schimba radical modul în care vezi lucrurile. De exemplu, dat fiind că intervalul de timp acoperit este atât de mare, multe dintre elementele fundamentale pe care le luăm de-a gata și mulți dintre termenii pe care-i folosim pentru a le descrie nu există pe parcursul întregii perioade de timp. Prin urmare, voi fi vag în formulări, astfel încât să descriu imaginea de ansamblu fără a mă împotmoli în ceea ce par a fi lucruri importante, dar care, raportându-ne la imaginea de ansamblu, sunt detalii relative.

De exemplu, mi-a fost greu să-mi dau seama cât de mult ar trebui să-mi fac griji din cauza diferențelor dintre țări, regate, națiuni, state, triburi, imperii și dinastii. În prezent, vorbim în mare parte despre țări. Totuși, țările, așa cum le știm azi, nu au existat până în secolul al XVII-lea, după Războiul de 30 de ani din Europa. Cu alte cuvinte, până atunci nu existau țări – în general, deși nu întotdeauna, existau state și regate. În unele regiuni, încă există regate, care pot fi confundate cu țările, iar în alte regiuni există și regate, și țări. În general, deși nu e mereu valabil, regatele sunt mici, țările sunt mai mari, iar imperiile sunt cele mai mari (granițele lor întinzându-se în afara unui regat sau a unei țări). Relațiile dintre acestea nu sunt mereu clare. Imperiul Britanic a fost îndeosebi un regat care s-a transformat treptat într-o țară, apoi într-un imperiu care se extindea mult dincolo de granițele Angliei, așa că liderii controlau zone întinse și multe popoare non-engleze.

De asemenea, fiecare dintre aceste entități conduse autonom – state, țări, regate, triburi, imperii etc. – își controlează populația în mod diferit, ceea ce creează și mai multă confuzie pentru cei care caută precizia. De exemplu, în unele cazuri, imperiile sunt zone ocupate de o putere dominantă, în timp ce, în alte cazuri, imperiile sunt zone influențate de o putere dominantă prin amenințări și recompense. Imperiul Britanic a ocupat, în general, țările dintre granițele lui, în vreme ce Imperiul American a controlat mai mult prin recompense și amenințări – deși acest lucru nu e întru totul adevărat, fiindcă, la momentul scrierii acestei cărți, Statele Unite au baze militare în cel puțin 70 de țări. Deși e clar că există un Imperiu American, e mai puțin clar ce cuprinde acesta. În orice caz, ai înțeles ideea, și anume că acuratețea te poate împiedica să transmiți cele mai importante lucruri. Așadar, va trebui să-mi tolerezi inexactitățile. Vei înțelege și de ce, de acum înainte, voi numi aceste entități „țări”, chiar dacă, practic vorbind, nu erau toate țări.

În acest sens, unii vor susține că e imposibil să compar țări diferite, cu sisteme diferite, din epoci diferite. Deși înțeleg această perspectivă, vreau să vă asigur că voi căuta să explic toate diferențele majore și că asemănările universale și atemporale sunt mult mai mari decât diferențele. Ar fi tragic să lăsăm aceste diferențe să ne împiedice să vedem similitudinile care ne oferă lecțiile istoriei de care avem nevoie.

ȚINE MINTE CĂ LUCRURILE PE CARE NU LE ȘTIU SUNT MULȚ MAI MULTE DECÂT CELE PE CARE LE ȘTIU

Punându-mi aceste întrebări, m-am simțit, de la început, ca o furnică ce încearcă să înțeleagă universul. Aveam mult mai multe întrebări decât răspunsuri și știam că cercetam numeroase domenii cărora alții și-au dedicat întreaga viață. Unul dintre avantajele conjuncturii în care mă găsesc este că pot discuta cu cei mai de seamă savanți ai lumii care au studiat istoria în profunzime, precum și cu oameni care se află, ori s-au aflat, în poziția de a face istorie. Acest lucru mi-a dat posibilitatea să fac cercetări alături de cei mai buni dintre ei. Deși fiecare avea o perspectivă aprofundată cu privire la unele piese din puzzle, niciunul nu avea viziunea holistică care îmi trebuia ca să primesc răspunsuri mulțumitoare la toate întrebările. Dar, vorbind cu ei și analizând ce am aflat în urma cercetării mele, piesele au început să se aranjeze de la sine.

Oamenii și instrumentele de la Bridgewater au fost și ei indispensabili acestei cercetări. Întrucât lumea este un loc complicat, e nevoie de sute de oameni și de o putere de calcul enormă pentru a lua parte la jocul extrem de competitiv de a înțelege trecutul, de a procesa evenimentele din prezent și de a folosi aceste informații pentru a paria pe viitor. De exemplu, utilizăm aproape o sută de milioane de serii de date, care sunt trecute prin cadrele noastre logice care transformă sistematic aceste informații în tranzacții pe toate piețele pe care putem tranzacționa, din fiecare țară importantă din lume. Cred că abilitatea noastră de a vedea și procesa informații despre toate țările importante și toate piețele importante este inegalabilă. Cu ajutorul acestui mecanism, am reușit să văd și să încerc să înțeleg cum funcționează lumea în care trăiesc, și pe el m-am bazat în realizarea acestui studiu.

Totuși, nu știu sigur dacă am dreptate cu privire la tot.

Deși am învățat extraordinar de multe lucruri, pe care le voi folosi corespunzător, știu că ceea ce știu nu reprezintă decât o parte infimă din ce trebuie să știu pentru a fi încrezător în perspectiva mea pentru viitor. Mai știu din experiență că, dacă aștept să aflu îndeajuns de multe pentru a fi mulțumit cu ce știu înainte de a acționa sau a spune aceste lucruri și altora, nu aș putea niciodată să folosesc sau să transmit ceea

ce am învățat. Așadar, vă rog să înțelegeți că, deși acest studiu vă va prezenta perspectiva mea generală asupra a ceea ce am învățat și viziunea mea deloc încrezătoare pentru viitor, ar trebui să priviți concluziile mele mai degrabă ca teorii decât ca fapte. Cu toate acestea, aveți în vedere că am greșit de mai multe ori decât îmi pot aminti, motiv pentru care prețuiesc diversificarea pariurilor mele mai presus de orice. Așadar, vă rog să înțelegeți că fac tot posibilul să vă transmit sincer opiniile mele.

Poate vă întrebați de ce am scris această carte. În trecut, aș fi păstrat pentru mine ceea ce am învățat. Însă acum mă aflu într-o etapă a vieții în care să obțin, în tăcere, și mai mult succes nu este la fel de important ca a da mai departe lecțiile învățate, în speranța că le vor fi de folos și altora. Principalele mele obiective sunt acelea de a vă transmite modelul meu cu privire la modul în care funcționează lumea – de a vă spune o singură poveste digerabilă din ultimii 500 de ani, care arată cum și de ce istoria „rimează” cu ceea ce se întâmplă astăzi – și să vă ajut să luați decizii mai bune, pentru ca toți să avem un viitor mai bun.

CUM ESTE STRUCTURAT ACEST STUDIU

Ca în cazul tuturor studiilor mele, voi încerca să vă transmit ce am învățat atât într-un mod concis și simplu (precum filmulețele pe care le găsiți online), cât și într-un mod mai cuprinzător (precum această carte) și chiar unul și mai amănunțit, pentru cei care vor grafice și exemple istorice suplimentare (disponibile împreună cu toate celelalte materiale care nu apar în carte pe economicprinciples.org.) Pentru a face conceptele importante cât mai ușor de înțeles, această carte este scrisă într-un limbaj simplu, punând claritatea mai presus de precizie. Prin urmare, unele formulări vor respecta, în linii mari, acuratețea, dar nu întotdeauna.

În partea I, voi sintetiza tot ce am învățat într-un arhetip simplificat al ascensiunii și declinului imperiilor, bazându-mă pe toate cercetările mele privind cazuri specifice. Mai întâi îmi voi rezuma concluziile într-un index al puterii totale a imperiilor, care prezintă o

imagine generală asupra suișurilor și coborâșurilor diferitelor puteri și care e întocmit pe baza a opt indici a diferite tipuri de putere. Ulterior, voi aprofunda o listă cu 18 factori determinanți pe care îi consider forțele-cheie din spatele ascensiunii și declinului imperiilor, iar apoi voi prezenta mai în detaliu cele trei mari cicluri menționate anterior. **În partea a II-a, voi prezenta în amănunt cazurile individuale, trecând prin povestea principalelor imperii din ultimii 500 de ani care au deținut moneda de rezervă, un capitol fiind dedicat conflictelor din prezent dintre Statele Unite și China. În sfârșit, în partea a III-a, voi vorbi despre ce înseamnă toate acestea pentru viitor.**

PARTEA I

**CUM
FUNȚIONEAZĂ
LUMEA**

CAPITOLUL 1

MARELE CICLU, ÎN CÂTEVA CUVINTE

După cum am explicat în introducere, ordinea mondială suferă schimbări importante în prezent, schimbări care n-au mai avut loc niciodată în timpul vieții noastre, dar s-au petrecut de multe ori înainte. Obiectivul meu este să vă prezint aceste cazuri, precum și mecanismele care au stat la baza lor, iar cu această perspectivă să încercați să vă imaginați viitorul.

În continuare, urmează o descriere ultra-sintetizată a dinamicilor pe care le-am observat în timp ce studiam ascensiunea și declinul ultimelor trei mari imperii (Olandez, Britanic și American) și ale celorlalte șase imperii importante din ultimii 500 de ani (Germania, Franța, Rusia, India, Japonia și China), precum și toate dinastiile chineze semnificative, începând cu dinastia Tang în jurul anului 600. Scopul acestui capitol este de a prezenta un arhetip ce poate fi folosit când privim toate ciclurile, și mai ales pe cel în care ne aflăm în prezent.

Studiind aceste cazuri din trecut, am observat tipare clare care au avut loc din motive logice, pe care le rezum aici și le descriu mai amănunțit în capitolele următoare. Deși acest capitol și întreaga carte se concentrează pe forțele care au influențat marile schimbări ciclice ale bogăției și puterii, am remarcat inclusiv tipare de reacții în lanț în toate sferile vieții, cum ar fi în cultură și artă, obiceiuri sociale și nu numai,

pe care le voi menționa ulterior. Între acest arhetip simplu și cazurile ilustrate în partea a II-a, vom vedea cum cazurile individuale corespund arhetipului (care reprezintă, de fapt, doar o medie a acestor cazuri) și cât de bine descrie acest arhetip cazurile individuale. Sper că această analiză ne va ajuta să înțelegem mai bine evenimentele din prezent.

Misiunea mea este aceea de a înțelege cum funcționează lumea și de a formula principii universale și atemporale pentru a-i face față cu brio. Pentru mine, această misiune reprezintă o pasiune și, totodată, o necesitate. Deși ceea ce m-a împins să fac acest studiu au fost curiozitățile și preocupările, procesul în sine m-a ajutat să înțeleg mult mai bine decât m-am așteptat imaginea de ansamblu privind funcționarea lumii, și de aceea vreau să vi-l prezint și vouă. Mi-a fost mult mai clar modul în care popoarele și țările prosperă și apoi intră în declin pe perioade lungi de timp, am descoperit cicluri uriașe în spatele acestor sușuri și coborâșuri, despre care nu știam că există, și, mai ales, m-a ajutat să înțeleg punctul în care ne aflăm în prezent.

De exemplu, din cercetarea mea, **am aflat că cel mai important lucru care influențează cei mai mulți oameni din cele mai multe țări este lupta de a face, a lua și a distribui averea și puterea, deși s-au luptat și din cauza altor lucruri, cu precădere ideologia și religia.** Aceste lupte s-au manifestat în moduri atemporale și universale și au avut implicații uriașe în toate aspectele vieții oamenilor, desfășurându-se în cicluri, asemenea fluxului și refluxului.

Am mai observat și că, de-a lungul timpului și în toate țările, oamenii care au avere sunt cei care dețin și mijloacele de a o produce. Pentru a-și păstra sau a-și spori averea, aceștia lucrează cu cei care au puterea politică și cu care au o relație de simbioză, pentru a stabili regulile și a le aplica. Am observat că acest lucru s-a întâmplat la fel în multe țări de-a lungul timpului. Deși forma lui exactă a evoluat și va continua să evolueze, cele mai importante dinamici au rămas aproape neschimbate. Clasele sociale din care făceau parte oamenii bogați și puternici au evoluat în timp (de la monarhi și nobili care erau proprietari de pământ pe vremea când terenul agricol era cea mai importantă sursă de venit, la capitaliști și oameni politici aleși sau autocați în prezent, când capitalismul produce active de

capital, iar averea și puterea politică nu se mai transmit în familie), dar, în principiu, aceștia cooperează și concurează în aceleași moduri.

Am descoperit că, în timp, această dinamică face ca un procent foarte mic al populației să câștige și să controleze un procent extraordinar de mare din averea și puterea totală, care ajunge ulterior să crească peste măsură, apoi să se confrunte cu vremuri grele, care îi afectează cel mai mult pe cei săraci și lipsiți de putere, ceea ce duce la conflicte care stârnesc revoluții și/sau războaie civile. Când aceste conflicte se încheie, se creează o nouă ordine mondială, iar ciclul se reia.

În acest capitol, voi spune mai multe despre această sinteză a imaginii de ansamblu și voi da câteva amănunte asociate cu ea. Deși ceea ce citiți aici reprezintă viziunile mele proprii, trebuie să știți că ideile pe care le exprim în această carte au fost bine analizate cu alți specialiști. În urmă cu aproximativ doi ani, când am simțit că trebuia să răspund întrebărilor pe care le-am prezentat în introducere, am hotărât ca, împreună cu echipa mea, să cercetăm prin arhive, să discutăm cu cei mai de seamă savanți și specialiști ai lumii care aveau o perspectivă individuală aprofundată asupra pieselor de puzzle, să citesc cărți interesante scrise de autori perspicace și să reflectez la cercetările anterioare pe care le făcusem și la experiența acumulată ca investitor la nivel global vreme de aproape 50 de ani.

Dat fiind că acesta mi se pare un demers îndrăzneț, umil, necesar și fascinant, mi-e teamă să nu omit lucruri importante și să mă înșel, așa că procesul meu este iterativ. Fac căutările, scriu cercetarea, o arăt celor mai buni specialiști și savanți din lume pentru a o verifica, mă gândesc la posibile îmbunătățiri, o rescriu, o verific din nou și așa mai departe, până când nu prea mai am ce îmbunătățiri să-i aduc. Studiul de față constituie rezultatul acestui exercițiu. Deși nu pot fi sigur că dețin formula care explică întocmai de ce prosperă și apoi se prăbușesc cele mai mari imperii ale lumii și piețele lor, sunt destul de încrezător că, în mare parte, am descifrat-o. Mai știu și că descoperirile mele sunt esențiale pentru a mă ajuta să pun în perspectivă ceea ce se întâmplă acum și să-mi imaginez cum aș putea să gestionez evenimentele

importante care nu au avut loc în timpul vieții mele, dar s-au întâmplat în repetate rânduri de-a lungul istoriei.

SĂ ÎNȚELEM MARELE CICLU

Din motive pe care le explic în carte, cred că în prezent suntem martorii unei mari schimbări arhetipale în ce privește bogăția și puterea relative și ordinea mondială, care va afecta populațiile din toate țările, la un nivel profund. Această mare schimbare în ce privește bogăția și puterea nu este evidentă, fiindcă majoritatea oamenilor nu cunosc tiparele istoriei, ca să își poată da seama că momentul prezent este „asemănător cu altele”. Așadar, în acest prim capitol, voi descrie foarte pe scurt modul în care văd eu că funcționează mecanismele arhetipale din spatele ascensiunii și declinului imperiilor și piețelor acestora. Am identificat 18 factori determinanți care explică aproape toate fluctuațiile esențiale de-a lungul timpului care au provocat sușuri și coborâșuri în imperii. Îi vom analiza imediat. Cei mai mulți dintre ei se manifestă în cicluri clasice care se consolidează reciproc într-un mod care tinde să creeze un singur ciclu foarte mare de sușuri și coborâșuri. Acest Mare Ciclu arhetipal determină ascensiunea și declinul imperiilor și le influențează în toate privințele, inclusiv monedele și piețele (care mă interesează în mod special). **Cele mai importante trei cicluri sunt cele pe care le-am menționat în introducere: ciclul datoriiilor pe termen lung și al piețelor de capital, ciclul ordinii și dezordinii interne și ciclul ordinii și dezordinii externe.**

Având în vedere că aceste trei cicluri sunt, în general, cele mai importante, le vom analiza în detaliu în capitolele următoare. Apoi, le vom raporta la trecut și la momentul prezent, pentru a vedea cum se manifestă prin exemple reale.

Aceste cicluri determină oscilații între evenimente opuse – pace și război, creștere și descreștere economică, preluarea puterii de către stânga politică, apoi de dreapta, coalescența și dezintegrarea imperiilor etc. –, care apar de obicei fiindcă oamenii duc lucrurile la extreme care le depășesc nivelul de echilibru, ceea ce duce la oscilații care devin